

Viðmerkingar:

Hví skulu kommunurnar leggjast saman?

Tá mentanarstevnan varð sett í 1987 í Fuglafirði hevði Gunnar Hoydal, skald, ein inngang til stevnuna við einum epilogi. Hann segði millum annað: Føroyar var eitt stórt land. Síðan tá hava hesi orð Gunnar Hoydals sjóað fyrri oyrunum, um hetta stóra landið vit eiga. Nú var hetta sæð við einum skaldaeiga, men tó so er tankin ikki so fjart av leið, at skaldið ikki kennir hvussu fyrifert í samfelagnum. Ofta eru skaldini tey, sum eru framman fyri samfelagsráðið og siga hvussu fer at verða. Tey eru eisini tey, ið revsa og sveiggja við koyrlinum. Eisini kann hetta sigast, tá ið komið verður til skil og vit, at skaldakynstrið dregur upp í ættina, og spádómur tess sigur okkurt um hvussu tilveran er tengd at forsjónum. At Gunnar talar um hetta stóra landið í skaldavendingum, er skaldskapur. Summar dagar heldur tú, at hetta landið er stórt, men so aðrar dagar kennur tú tað eins lítið sum eitt dísm úti í tí stóra bláa havi.

Hugsjið tykkum aftur til bóndasamfelagið, sum jú var eitt aldagamalt samfelag. Tað hevði hvílt í sær sjálvum í øldir. Tá ið livismynstrið skal broytast, fellur altíð av mann og mann

ímillum, ikki bert tað, men eisini gótan verður tung at ganga, til tú hevur funnið steivið í tí nýggja samfelagnum. Vit fóru jú frá bóndasamfelagnum til eitt veiðisamfelag - fiskivinnusamfelag. Tað eru einans hundrad ár liðin síðani hetta hendi. Bóndasamfelagið var fleiri hundrad ára gamalt, og hevði røtur fleiri túsund ár aftur í tíðina.

Ofta verður havt á munni, at tað gongur skjótt... og so hetta keðiliga orðið, sum tú hoyrir detta um tannarðarnar: Útviklingurin krevur tað. Gongur tað skjótt? Nei, tit tað gongur ikki so skjótt, sum vit halda. Vit hava enn ikki funnið steivið í fiskivinnuni. Ein loysn er í dag, ein onnur í morgin og í ovurmorgin er ein nýggj loysn fyri fiskivinnuna. Hvat er um at verða?... Sjørð Andrias sáli, segði... tað var hysumurturin, tað galt! Hann var útróðrarmaður, men hann var eisini filosofur. At finna steivið í okkara samfelag, at finna útav hvussu vit skulu veiða, hvar vit skulu veiða, hvussu nógvi vit skulu veiða hvussu fiskiambóðini skulu verða, ganga kanska eini trý hundrad ár, áðrenn hetta er komið upp á pláss. Vónandi verða aðrar vinnur her á landi, men undarligt hevði

hetta verið, um ikki fiskivinnan hevði ein tætt í okkara samfelag. Fisk vilja fólk hava.

Hugsast kann, at tað gongur ikki so skjótt við okkara framburði, sum vit halda. Vit tosa um t.d. at leggja kommunur saman, so tað verður lættari og biligari at reka samfelagið. Hvør sigur tað, at tað verður biligari? Er ikki ein færri av nútímans snildi í hesi gongd, at telniskar loysnir skulu kaga út ígjøgnum gluggan og fáa skil á øllum, og so tá ið alt er sett upp á pláss, ja, so áðan vit, betur var tað gamla?

Í seksti-, sjeiti- og áttati árunum var loysnin: Bygdmenning. Nógvi ljóð var um hetta. Bókur vórðu skrivadar um evnið, einstaklingar og politikkarar stóðu og talaðu um hesa gongd. Lítið var hugsað um, at tað var hysumurturin, sum skuldi bera øllum uppi, hóast øll sýntust at vera góð við hann, var tað ikki tann rætti kærleikin til henda fitta »fisk«. Vit kenna gongdina. Vit sóu rovin standa eftir, tá ið hysumurturin sang sín síðsta sálsm Dávids frammi í kór í okkara lítla samfelag undan kreppuni. Hysumurturin visti, at tað skuldu ganga mong, mong ár til føroyingurin fann steivi, tá

ið um tilveruna galt.

Nú er loysnin. **Kommunur skulu leggjast saman!** Vit skulu hava størri eindir fyrri at reka alt skjótari og biligari. Gud gevi mær tann góðan tíð at tala. Eg skilji lítið av hesum herðrøpi, og minni skiltu vit tað gamla: **Bygdamenningina!** Gamla Lena á Grundlendi í Oyndarfirði, plagdi at siga. »Lukka, betri var, um tað var javnari og tynri!« Svá segði hon. Bygdafólk eru jú filosofar. Tey hava alt á kroppinum á sært. Hvørt lot, hvørt strá, hvørja túgvu, hvønn íðukálv og hvørt skýrák. Nú skal alt takast frá teimum. Kommunurnar skulu setast út. Tað er vorðið so fátæksligt, og ikki ber til at ganga um og fáa eina troyst, nei, røpið er **samanlegging**. Hví?

Sjálvandi skal hetta gerast við eini lögtingslóg. Løgið tykist hetta mær, tí landið hevur enn ikki definerað sín landspolitikk. Tað sóu vit undir herðrøpinum: Bygdamenning. Landið hevur ongantíð fært landspolitikk. Landið hevur fært kommunupolitikk, og ger tað enn. Tann, sum sterkastur er, vinnur. Tað verður ov drúgt at fara út í sær við hesum, men bygdinar hava mist so nógvi tey síðstu árin t.d. heimbygd mín Fuglafjørð-

ur. Eftir syndaflóðina vit vóru ígjøgnum, er so nógvi skoldað, at lítið er eftir av tí, ið rósaðist ímillum Kamb og Borgina. Nú hava vit bert, og bert og aleina ein stovn eftir í bygdini: **Kommunan!**

Tað síðsta, sum vit hava úti á bygd, skal takast og leggjast onkunaðni, har vit ikki koma dagliga. Hetta er tann síðsti demokratisk stovnurin, tú hevur, hvar tú kanst fara at vita um tað, sum hevur við teg og tíni at gera. Bygdir hava mist skúlar, handlar, fólk eru flutt av bygd, mist arbeiðsláss og nú skal tað síðsta takast. Alt skal verða so snoðið í hesi teldutið, hóast tað, er tað hysumurturin, ið ber øllum uppi, og hann grýnur at okkum og sigur so tigandi: Kæru føroyingar, tað gongur ikki so skjótt, sum tit halda, og fyrri Guðs skyld leggið ikki kommunurnar saman, tí landið er heldur ikki so stórt, sum tit halda tað vera. Havið tað heldur tynri og javnari, so skal alt legnast hjá tykkum! Og fyrri at verða eitt sindur bílskúur: so skal alt annað tykkum verða givið!« Hugsjið tykkum, hetta er ein hysumurtur, ið sigur hetta!

Tá ið bygdinar eru drignar so upp á tráð, at tað eru einans tóm hús, ið standa

Frits Johannesen í Fuglafirði

og gána úti á bygd, tá er alt farið. Stórt spell! Tá ið øskukalt er úti á bygd, eru Føroyar burtur. Tá er fulveldisdræymurin ein farsa. Tá ið tær stóru eindirnar fara at telja teg og títt, skalt tú bara hylja upp um høgur og laga upp fyrri dymur og lesa títt Faðir vár og signa teg, tí tú vart tann síðsti føroyingurin og síðsti bygdamáðurin ella kvinnan.

Frits Johannesen

Ljót og fullkomuliga rong oddagrein í Dimmalættign 10.12.98 kallaður:

Nú eru kuplarnir góðir!

Her er ein søga um friðarfólk, ið veruliga vildu nakað, sum oddagreinin sóknast eftir

Eg átti ein vitugan og kenslusaman (citát úr Dimmalættign 1977) pápa, sum bygdí alt sitt lív uppá, at vera hjálpar hjá sjúkum og niðurundirkomnum føroyingum og útlandingum við. Undir krígunum var hann millum mangt annað við til at taka - hálvar og minni heilar bretar - upp úr sjónum og fjórðuni rúndan um Sandagerð, og bera teir niðan á hospitalið. Hesar vóru vanligar bretar úr armeraða trolaranum »Lincoln City«, sum varð bumbaður av týskum flogfórum - á vágni - stutt frá okkara heimi. Hetta var einki ynskiligt og eitt sera ótespuligt arbeiði, eitt arbeiði; sum fær hvørt eitt kenslusamt menniskja at hata kríggj og tá hermegi, ið læstar og drepur 100 tals milliónir av ósekum menniskjum.

Hetta var m.a. ein av grundrunum til, at hann - sjálvt um fólkafloksmenn

tveitti hann út úr flokkinum - segði ja til at vera stillari hjá Karsten Hoydal, tá tjóðveldismenn stillaðu hann upp til fólkatingsvalið í 1960, og hvørs ætlan var at forða fyrri, at vit finga hana NATO hernaðarstöðina í Føroyum. Jú! tað var friður, sum lá fremst í huganum. Hasir mennirnir høvdu upplivað tveir veraldarbardagar, so latið ongan iva vera í tí, at teirra ynski um einar hernaðarfriar Føroyar, var álítandi.

Eisini tá - sum við dómarakanningini - samtykti eitt einmalt løgting, at Føroyar skuldu vera neutralar og ikki standa innan nakran hernaðarblokk, eins og Svøriki.

Ja! Ofta er torført at finna útav, hvør ræður her heima. Hóast vit vóru fylt við lovorðum um, hvussu kuplarnir kundu bjarga okkara egnu skipum »sogar« eisini M/S Hans - Hedtoft, sum

fórst undir Grønlandi, so vistu hesir menn, at kuplarnir høvdu eittans endamáli: »At vera ein »Early warning station«, um russar vendu atommissilunum ímóti USA.«... Sostatt vóru Føroyar eitt sera týðningarmikið hernaðarmál og kundi verið sprongdar í smá pettir, fyrri ikki at stæða russisku rakettunum at røkka USA.

Hví bleiv oyggjarvegurin bygður hasa leiðina, tá vegurin framvið Kaldbaksfjørðinum var bæði betri og styttri, og hvar bleiv Marshallhjálpin av sum føroyingarnir skuldi hava?

Nei leiðaraskrivari - kuplarnir hava ongantíð verið góðir og eru tað væl heldur ikki nú, og avmilitarisering er vónandi ikki skúgvad til viks. Eg skilji ikki hvussu nakar kann spyrja: »Hvussu við hervaldinum, um tit fáa fullveldi?«

Vit skulu ikki hava nakað

hervald, vit hava einki at brúka tað til. Um nýggjur veraldarbardagi skuldi brosti á, so er teknikkurin soleiðis háttaður í dag, at sjálvt um vit høvdu 25-30 føroyskar hermenn við hvør sínari kanón í Mjorkadali, (tað verða ikki ráð til fleiri), so hevði móttøðuhernaðurin, sum trýsti á knappin bert flent - og vekk vóru vit. Hetta kunnu vit í hvussu so gera nakað við nú, og halda Føroyar uttan fyrri alla hernaðarmegi. Hugsjið um Russland, ið sendir stóð fyrri milliardi út í rúðina, saman við 16 øðrum tjóðum, meðan fólkíð svøltar, har eru vit hjálparleys, men ikki her.

Tó er her eitt afturat, sum eg ikki skilji, og tað er hví alt skal vera so loyniligt úti í Tinganesi? Einsaferð var lovað føroyingum alment innlit, men tað mugu tit hava gloymt, og sjálvt um vit ikki skulu stinga nøsina

í alt, tit gera her úti, so er tað hóast alt nógvi fyrri, at fólkíð skal hoyra hesi ymisku tíðindini frá morgunsendingini hjá útvarpinum, sum teir hava frá Jyllandsposten og øðrum donskum avisum, tí nú hevur ein ella annar professari við donsku universitetini - funnið fram til - kannað - roknað út - o.s.fr. hetta og hatta um Føroyar. Tað hevði verið rættari og hugaligari at fingið tíðindini úr Tinganesi.

Eisini hugsji eg um luft-rúmið yvir Føroyum, men tað mugu vit væl bíða eftir, til Jyllandsposturin er kominn so langt.

OG sátt at siga, so er tað ikki JUST komið fram, at danir finga nógvi burtúr týðningarmiklu strategisku stóðu Føroya. Hetta hava føroyingar vita í nógvi ár, Palleba er ikki byttur, so hatta flotta altjóða krígs-spælið tú leggur okkum

tjóðveldisfólk undir at spæla nú, er gamalt. Føroyingar hava onga orsök til at lata danir fáa ágóðan av, at vit í »kalda krígunum« vórðu nýtt sum »kanón-fóði«.

Nei! Løgmaður og vara-løgmaður skuldi ongantíð verið farnir til Danmarkar aftaná loysingarvalið, og kalla tað: »Vit fara til Danmarkar at samráðast«, men at »Vit fara fyrst at gera upp við Danmark, og síðani at samráðast«. So høvdu vit sloppið frá hesum umaftur og aftur og fram-tjakinum, um blokkin, tjakið! sum bert ger okkum í ørviti, tí vit at enda ikki finna út av, hvat hvør hevur sagt og hví!

OG aftaná eina uppgærd, hevði blokkurin kanska ikki verið so stórur og virðis-mikil, at krøkt seg í.

11.12.98.

Elin Dahl Johannesen

30. júlí 2019 10:10:10